

HVARSKO PUČKO KAZALIŠTE I PRIKAZANJE ŽIVOTA SVETOGA LOVRINCA MUČENIKA: ČETRDESET GODINA ŽIVOTA JEDNE PREDSTAVE

Kazalište je život

Postoje razne definicije pučkoga kazališta. Za Hvarsko pučko kazalište one su nedostatne. Hvarani su dotaknuli vrhunac umjetnosti: na pozornicu pod vedrim nebom ili pod crkvenim svodom donijeli su Jednostavnost, Istinu, Život

Hvarska pučka buna vjerojatno nije bila neposredan povod za osmišljavanje imena društvene hrvatskih glumaca pučana s otoka Hvara i jednoga od najdulgovječijih i najzanimljivijih fenomena suvremenoga hrvatskoga glumišta, ali je upisana pobuna protiv stereotipa, konvencija i nerijetko sterilna repertoara i institucionalnoga hrvatskoga i drugih kazališta sigurno prikrivena poveznica pučana pobunjenika iz šesnaestoga i glumaca pučana s Hvara iz dvadesetoga stoljeća. Hvarski studenti u Zagrebu u sezoni 1969/1970. prvi su se put javili kao utemeljitelji, sudionici i stvaraoci Hvarskog pučkoga kazališta. Sve češće i češće bježali su u zagrljaj rodnoga Hvara, a dugi niz godina prije i gotovo dvadeset godina nakon sezone 1971/1972. članovi su Kazališta djelovali u okviru KUD-a Dr. Ozren Žunković. Najmanja djeca, učenici, studenti, profesori, službenici, liječnici, umirovljenici, ribari, ugoštitelji, pravnici, obrtnici... osamostalili su se ponovno ratne 1991. kao Hvarsko pučko kazalište, prepoznatljiv znak hrvatske kazališne kulture. Pučka u kazalište zaljubljeni energija usmjerala se i na njegovanje hrvatskoga pučkoga jezika i oživljavanje hrvatske dramske, književne i kulturne baštine. Ustrajni nasljednici hvarskoga književnoga i kazališnoga kruga renesansnoga doba prepoznaju se istodobno kao hvarski glumci-amateri i kao snažni nositelji arhetipskoga sloja hvarskoga razgovora s morem, hrvatskim jezikom, književnim tkanjem, scenskim izrazom i najstarijim komunalnim kazalištem u Hrvatskoj. Upravo je matična kuća Hvarskoga pučkoga kazališta, izgrađena 1612., što počiva na arsenalskom sidrištu, kao i ona u istom stoljeću nastala u Dubrovniku, u starom gradskom *portu*, jedno od najstarijih komunalnih kazališta u Europi.

Stilske vježbe pa Sveti Lovrinac

Ove godine Hvarsko pučko kazalište slavi četrdeset godina života jedne predstave, ali i obilježava deset godina smrti svoga člana i redatelja, jedinoga stalnoga kazališnoga profesionalca u svojim krugovima, Marina Carića, koji je preminuo potkraj 2000. Danas slavjenička predstava *Prikazanje života svetoga Lovrinca mučenika* nepoznatoga hrvatskog autora predstavljena je 23. srpnja 1970. u Hvaru, ali je bila i prijemna-ogledna predstava Marinu Cariću za upis na Kazališnu akademiju 1970. Iste su godine Hvarani dobili sve nagrade na 14. po redu Festivalu kazališnih amatera. Zagrebačka izvedba 22. ožujka, u okviru Pasiostske baštine 2010, bila je okrugla, dvjestota izvedba, a stalno četrdesetogodišnje izvođenje stavlja je po dugoročnosti odmah nakon *Stilskih vježbi*. U višedesetljetnom životu stotinjak je puta *Sveti Lovrinac* odigran u Gradu i po otoku Hvaru, a ostalih stotinjak diljem Hrvatske i svijeta (Brazil, Argentina, Urugvaj, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Mađarska, Italija, Švicarska, Austrija, Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina, Slovenija...).

Tajnik i voditelj Hvarskoga pučkoga kazališta, profesor Milan Lakoš, dugogodišnji (bivši) hvarski gradonačelnik koji je jedini vjerojatno od svih gradonačelnika na svijetu marljivo lijepio plakate i obavijesti o predstavama, koji bilježi i prikuplja sve podatke i uspijehe svoje *družine* i samozatano organizira brojna događanja, istaknuti je glumac te stajne družine i jedini član-glumac u predstavi *Prikazanje života svetoga Lovrinca mučenika* koji je odigrao sve predstave od 23. srpnja 1970. do danas!

Zašto je *Sveti Lovrinac* tako vrijedna predstava, koja ulazi u antologijske predstave hrvatskoga glumišta? Najprije zbog oživljavanja staroga, a sjajnoga hrvatskoga dramskoga teksta. *Prikazanje života svetoga Lovrinca* mučenika crkveno

Prizor iz predstave *Prikazanje života svetoga Lovrinca mučenika*

je prikazanje anonimnoga hrvatskog autora. Drama je objavljena u knjizi *Pjesme Petra Hektorovića i Hanibala Lucića* 1874. u Zagrebu; za Stolare piše hrvatske priredio ju je Sebastijan Žepić kao šestu knjigu i pripisao Hektoroviću. Razlog je takve atribucije ležao u činjenici što je Franjo Kuhač u devetnaestom stoljeću zabilježio četiri melodije koje su pratile prikazanje, a koje su se dodjeljivale autoru *Ribanja*.... Prema strukturi osmeračkih stihova, pučkom tonu, prema hrvatskom jeziku, stilu i dramaturškim odrednicama pretpostavlja se da je to crkvenom prikazanje nastalo u srednjem vijeku, i to na području otoka Hvara. Isti, podudarni lokalitet druga je antologijska silnica te predstave današnjih pučana Hvarana.

Hektorovićev rukopis

Postoje dvije inačice; prva, tiskana, starija je, a druga, mlađa, koja je do nas došla u rukopisu, pokazuje veću brigu za zaplet i versifikaciju. Čini se da je anonimnu srednjovjekovnu dramu naknadno redigirao i za izvedbu dramaturški oplemenio Petar Hektorović; upravo se tom autoru pripisuju dijaloški dodaci i dinamične scene ubačene na margine rukopisa koji se čuvao u pjesnikovu dvoru; Hektorović i Tvrdalj tako postaju sljedeći razlog antologijske vrijednosti predstave, koja izmjedruje cijeli budući scenski rukopis Hvarskoga pučkoga kazališta usidren u renesansi, rukopis i izraz čvrst kao Tvrdalj. Sama je predstava suočena sa specifičnim izborom slika i faktura, jednostavnosti i plošnosti u karakterizaciji dramskih osoba i didaskalijama bogatima indikacijama, s prolomom povjerenom anđelu i dijalozima na liniji tradicije starije, pučke faze razvoja hrvatskih dramskih prikazanja. Upravo navedene činjenice upletene u dramaturšku mrežu izvrsno su se poklopile s takovim snom režijom Marina Carića i glumačkim izrazom, pa se u nabrzanju antologijskih odrednica upravo smjешtanje predstave u središte današnjega pučkoga i crkvenoga života, na katedralne i crkvene skalinje, a zatim u samostanski i crkveni klastar i unutarnost, u franjevački ambijent, u benediktinsko ozračje... čini genijalnim spojem pučke izvedbe i religijskoga nadahnuća. Premda zapis predstave potječe iz 15. stoljeća, tradicija izvođenja ovoga prikazanja seže u 14. i 13. stoljeće. Intrigantnost današnje predstave počiva i u činjenici što se sam zapis predstave pripisuje don Sabcicu Mladiniću, Petru Hektoroviću i drugima autorima, ali nikomu sigurno. Predstava se u starini izvodila na otvorenim prostorima, ka-

stima. Vjerojatno su upravo te dvije bratovštine (a dokumenti spominju i treću, crvenu) igrale glavnu ulogu kod spremanja prikazanja, čina koji je negdje između liturgije i kazališta, svakako bio primjerno povjeren njihovoj brizi. Godine 1970. obnovili smo običaj za koji vjerujemo da je kontinuirano na Hvaru trajao stoljećima. U odorama Bilih i Crnih bratima glumci Hvarskog pučkoga kazališta izvode starohrvatsko čačkavsko prikazanje na način na koji nam naša imaginacija govori da su mogla izgledati.“

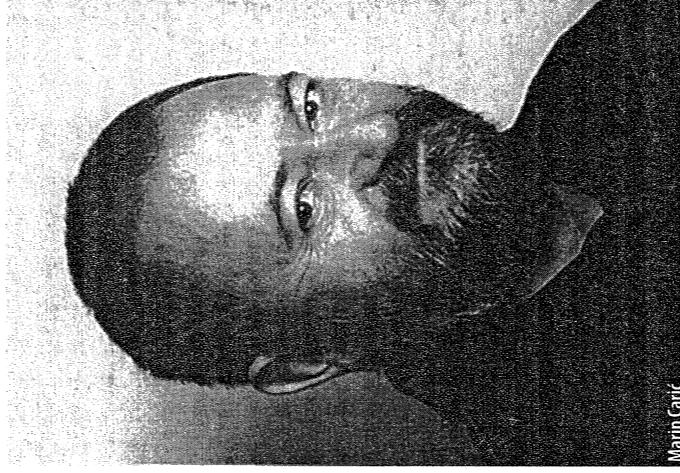
Golem se broj glumaca smjenjivao u igranju uloga prikazanja, a neki su ostali postojani desetljećima. Navedimo glumačku podjelu iz 1992., arhetipske junake genijalnoga oživljavanja hrvatske dramske baštine i običaja: Klement Zaninović, Prošper Gilve, Milan Lakoš, Ralf-Jacky Milatić, Petar Palarić, Fabijan Brkušić, Prošper Miličić, Nikša Kovačević, Jure Tomičić, Marino Jurić, Joško Martinić, Marino Miličić, Ivan Jeličić, Ivica Tomičić, Toni Barišić, Jan Milatić, Ante Lakoš, Visko Zaninović, Prošper Carić, Milli Zaninović.

Spoj antičkog i renesansnog

Prikazanje upućuje i na autorovo poznavanje mitologije i klasične književnosti, vidljivo u drugom, mlađem dramaturškom sloju naslonjenu na čvršću arhitekturu teksta i razvoju dramskih situacija bližih renesansi. I taj se sloj stopio s hvarskom izvedbom i s Carićevim redateljskim rukopisom što počiva na sintezi proučavanja antičkog i renesansnoga kazališta. Na katedralnim ili crkvenim skalinama glumci Hvarskoga pučkoga kazališta čine se kao moćni glumci antičkoga kazališta, koreuti, korifeji i koristi koji dozivaju zatreptale slojeve hrvatske renesanse pjevajući je, izgovarajući, izvodeći i živeći u današnjici, ali i kao nježni anđeli što razdraganoću i navitotom, vedrinom i veseljem igre i glume stvaraju ljubavnu i zaljubljeničku čipku glasova i figura iz prošlosti i sadašnjosti.

Svojom su osobnošću iznjedrili i ove predstave: *Ribanje i ribarsko prigovaranje* u režiji Marina Carića, od 1991. u konobi-sklopištu do danas više od 110 puta; *Stori letrat Lucije Rudan-Petrić* u Carićevoj režiji od 1992. stotinjak puta; *Šaku zemlje* Jure Franičevića Pločara u režiji Marina Carića od 1998. pedesetak izvedbi; *Komediju od Raskota* od 1976. i 2002. više od pedeset puta; *Hvarkiraju* Martina Benetovića od 1995. više od trideset puta, u režiji Marina Carića; *Ribanje* Hanibala Lucića od 1993. do danas, u režiji Ranko Mesarić, točno trideset i pet puta... U nastupima na festivalima hrvatskih kazališnih amatera hvarski su glumci-amateri dobili sva moguća priznanja, a njihove su predstave ocijenjene kao najbolje. Samo od 2005. do danas ostvarili su pedeset inozemnih gostovanja s *Lovrincom*, ali i *Ribanjem* i *Robinjom*. A nisu nikad zaboravili ni propustiti sudjelovati u organizaciji *Dana hvarskoga kazališta*.

Postoje razne definicije pučkoga kazališta. Za Hvarsko pučko kazalište one su nedostatne. Za Hvarane je kazalište jednostavno: život! Hvarani su dotaknuli vrhunac umjetnosti: na pozornicu pod vedrim nebom ili pod crkvenim svodom donijeli su Jednostavnost, Istinu, Život. Orkestarsku sljubljenost prošlosti i sadašnjosti: „...jednostavne, zvonke stihove na arhaičnom hvarskom narječju kazuju uvjerljivo i s oduševljenjem koje krasi istimske zaljubljenike u kazališne i baštine.“

Marin Carić

tedralnom trgu, npr., pa je i u tom, izvedbenom sloju, ova, iz dvadesetoga i 21. stoljeća, doživjela arhetipsko otkucavanje. Danas se predstava igra na otvorenim prostorima ili u crkvama.

Godine 1984. Jakša Fiamengo zapisuje: „Hvarani nikad nisu bili toliko blizu sebi, progovorišiš glasom svojih predaka, rastično i autentično... Silni iskaza pojednako su 'kumovali' drevni ali i gromko glasanje jezika u kojem su akteri uzivali i znaštvo redatelja Marina Carića, Hvarana...“

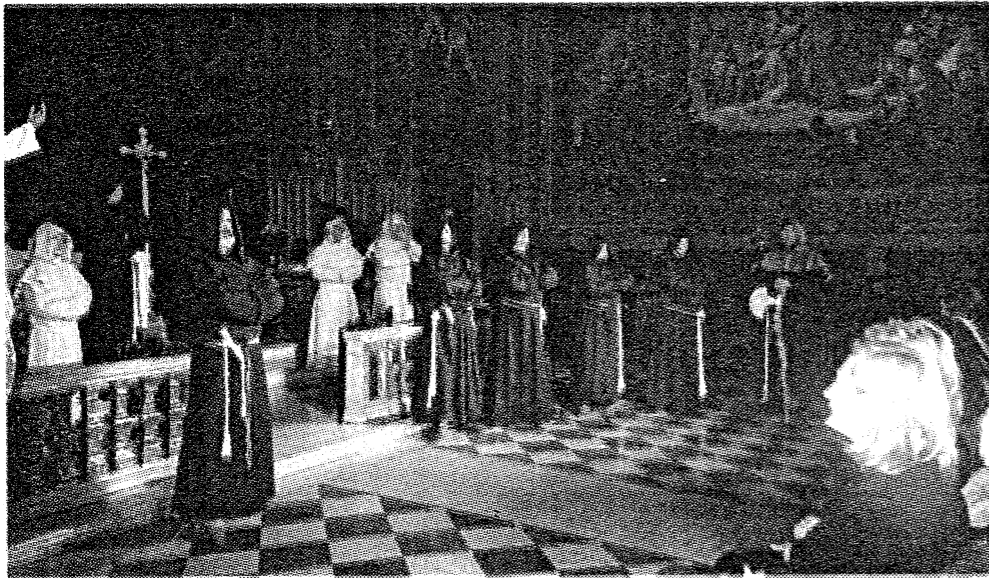
Važnost bratovština

U redateljskoj bilješci Marin Carić naglašava poveznicu sa srednjim vijekom. Razne udruge obrtnika, cehovi ili gilde, u razvijanjim su europskim gradovima opremale dijelove predstave. Tesari su se brinuli za krizeve na Golgoti, sukarnari za bijeli pokrov kojim su umotali tijelo Spasiteljevo, pekari za scenu Posljednje večere, kovači za efekte vatre paklene... U hrvatskim gradovima nije bilo snažnijih obrtničkih udruga, ali su sačuvane bratovštine, crkvene udruge laika koje se prepoznaju i prema specifičnim odorama, pjesmama, pravilima, ali i prema bitnom udjelu u crkvenim proslavama.

Carić zapisuje: „I danas u Hvaru djeluju dvije takve bratovštine, popularno zvane Bili i Crni bratimi po bijelim i tamnim tunikama koje nose u procesijama i drugim crkvenim svečano-

HVARSKO PUČKO KAZALIŠTE GOSTOVALO U JUŽNOJ AMERICI

Predstava koju nije pregazilo vrijeme

Prizor iz predstave

Kada neka predstava u profesionalnom kazalištu doživi dugovječnost, o tome se piše kao o fenomenu, jer u kazališnoj umjetnosti vrijeme je nemilosrdni sudac i samo se istinske vrijednosti mogu duže održati na životu, odnosno na sceni. Kada pak neka predstava u amaterskom kazalištu doživi dugovječnost, zaista se može govoriti o posebnom fenomenu, tim više ako tekst nije suvremen. Hvarsko pučko kazalište od 1970. do danas neprekidno izvodi predstavu *Prikazanje života svetoga Lovrinca mučenika*, koju je režirao prerano preminuli redatelj Marin Carić, Hvaranin. U vremenu kada je za pojedine kazališne kritičare vrijedno samo ono što je avangardno ili postmoderno, tekst i izvedba crkvenoga prikazanja koje izvode hvarski amateri nisu moderni, a kamo-

li postmoderni. Predstava ipak mora u sebi imati neke vrijednosti, jer bi je unatoč svim nastojanjima *vrijeme pregazilo*. Vrijeme hvarsku predstavu očito nije *pregazilo*, jer ona živi već četiri desetljeća, izvodi se bez većih prekida i to ne samo u Hrvatskoj nego i u svijetu. Razlog pisanju ovoga teksta upravo je gostovanje Hvarskoga pučkog kazališta s *Prikazanjem života svetoga Lovrinca mučenika* u Brazilu, Urugvaju i Argentini, a posljednjih četrdesetak godina izvodila se u mnogim ne samo hrvatskim nego i u europskim gradovima. U traženju odgonetke životnosti i dugovječnosti ove hvarske predstave naišao sam na knjigu Francesca Saverija Perilla *Hrvatska crkvena prikazanja* (»Mogućnosti«, Split, 1978) u kojoj autor tvrdi: »Prikazanja zauzimaju naročito mjesto u hrvatskom crkvenom teatru. Napisana u doba duhovne krize kada je strogo poštivanje kanona kršćanskog morala izgledalo kao zadnja nada u spas, ona su u osnovi dramske akcije prerađivala doktrinarne teme u duhu apokaliptičkih i eshatoloških meditacija. Najveći ciljevi čovječanstva i kraj svijeta koji se uzimao kao bliz nudili su mate-

riju i nove poticaje dramskim autorima.« Gotovo sve što Perillo navodi može se primijeniti i na naše vrijeme. Naime, svjedoci smo i duhovne i gospodarske krize te prema Perillu i danas »strogo poštivanje kanona kršćanskog morala« mnogima se može činiti kao »zadnja nada u spas«. Kad su pak u pitanju najveći ciljevi čovječanstva i »kraj svijeta koji se uzima kao bliz«, o čemu govori Perillo misleći na vrijeme u kojemu su crkvena prikazanja stvarana i izvođena, sve to i danas može biti aktualno, osobito za slojeve velikoga dijela obespravljena i osiromašena čovječanstva, kojemu bogaćenje bez ikakvih moralnih ograničenja povlaštenoga sloja ljudi nije donijelo ni duhovno ni materijalno blagostanje. Naprotiv dovelo ga je na rub egzistencijalnog opstanka. Logično je stoga da s tim u vezi »apokaliptičke i eshatološke meditacije«, o kojima piše Perillo, i u našem vremenu nalaze plodno tlo. Kad je Marin Carić 1970. s hvarskim amaterima postavio *Prikazanje života svetoga Lovrinca mučenika*, duhovne teme nisu bile osobito poželjne u javnom svjedočenju, i stoga je tim više to bio Carićev hrabar i vizionarski čin, jer je dobro osjetio da dolazi vrijeme kada će se više pozornosti morati posvećivati tematici duhovnosti i moralnih principa, čega ima u obilju u našoj kulturnoj baštini, posebice u crkvenim prikazanjima. Upravo je baština ono na čemu je Marin Carić temeljio svoj rad s hvarskim amaterima, što se i danas potvrđuje kao pravi i plodonosan *kazališni put*, kojim člano-

vi Hvarskoga pučkog kazališta kroče uspješno već četrdeset godina. Slijedeći taj zacrtani put hvarski su glumci potkraj studenog ove godine *kročili* u Južnu Ameriku, odnosno u gradove Braziliju i São Paulo u Brazilu, u Montevideo u Urugvaju te Buenos Aires u Argentini. Zacijelo je bio zanimljiv i emocionalno bogat susret naših iseljenika s hvarskim glumcima, koji su im izveli crkveno prikazanje, koje se vjerojatno u Hvaru izvodilo još u vremenu kada su neki od njihovih predaka iseljavali u Južnu Ameriku i druge prekomorske zemlje. Bio je to ne samo susret s jezikom njihovih predaka nego i s vječnom tematikom smisla života i vrijednosti moralnih načela u vremenu duhovne i gospodarske krize. O vrijednosti režije Marina Carića i o igri hvarskih glumaca kazališna kritičarka Marija Grgičević svojedobno je nakon jedne hvarske izvedbe u nizu crkvenoga prikazanja u »Večernjem listu« zapisala: »Neugasivom je vedrinom zasjala predstava iz riznice kazališne baštine *Prikazanje života svetoga Lovrinca mučenika* u izvedbi Hvarskog pučkog kazališta u režiji Marina Carića. Jednostavnost njezine poetike, u kojoj je bilo mjesta i za izvornu naivnost i nenametljivu ironiju, osvajala je neugasivom vitalnošću istinske kreativnosti, koja kao da iz drevnih daljina donosi ohrabrenje i nadu.«

TIN KOLUMBIĆ